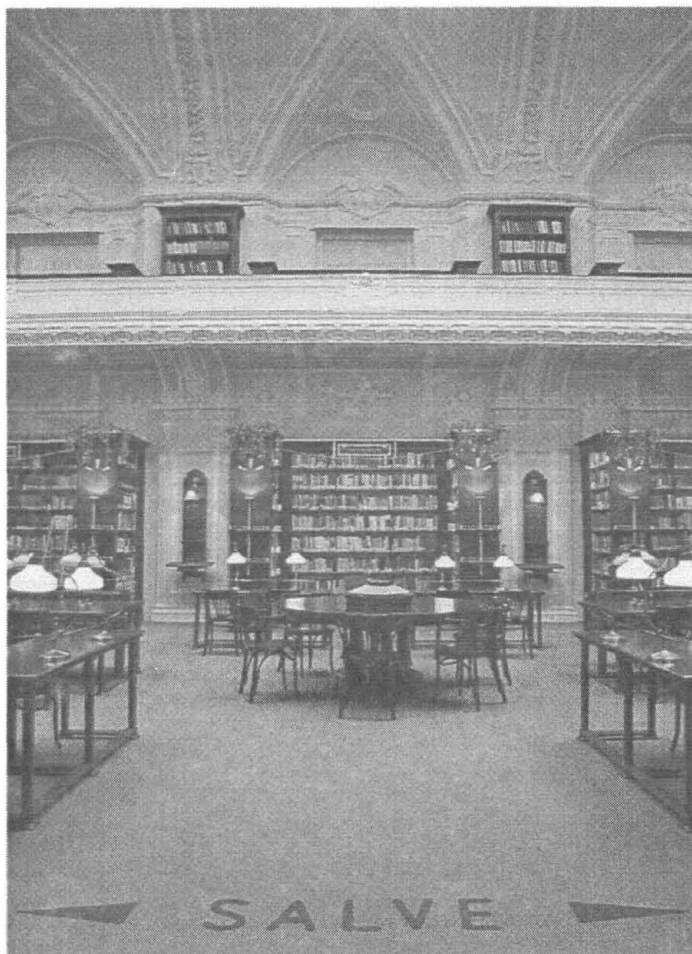

könyv
könyvtár
könyvtáros

2003
február

AZ ORSZÁGOS IDEGENNYELVŰ
KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE

BUDAPEST
2002

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

12. évfolyam 2. szám

2003. február

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Csákó Beáta–Pegán Anita:** A Külügyminisztérium EU könyvtári tájékoztatósi programja 3
Bakonyi Géza: Beszámoló a MOKKA-projekt 2002. évi fejleményeiről 14

Fórum

- Nagy Zoltán:** Milyen ismeretekkel és személyiségjegyekkel rendelkezék könyvtári területen a jó vezető? 15

Műhelykérdések

- Frank Róza:** Használóképzés – tükröben 24
Ádám Ágnes: Leletek a könyvtári állományban II. 30

Konferenciák

- Ekler Péter:** „Nemzedékek kézfogása” 38
Moldován István: Aktuális tendenciák a digitalizációban 41

Perszonália

- Györgyi Gézné Zámor Magda:** Rédey Tivadar (1885–1953) 48
Jónás Károly: Elhunyt Vályi Gábor, az Országgyűlési Könyvtár nyugalmazott főigazgatója 55

Könyv

- Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évkönyve 58
Mesegyűjtemények analitikus bibliográfiája 1945–1995 59

From the contents

Beáta Csákó–Anita Pegán: The EU-related library programme of the Department of Foreign Affairs (3);

Géza Bakonyi: Report on the developments of the MOKKA project in the year 2002 (11);

István Moldován: Current trends in digitisation (41)

Cikkeink szerzői

Ádám Ágnes, az OSZK munkatársa; *Bakonyi Géza*, a MOKKA-projekt vezetője, a Szegedi Tudományegyetem Könyvtárának főigazgató-helyettese; *Csákó Beáta*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa; *Ekler Péter*, az OSZK tudományos titkára; *Frank Róza*, a BDTF oktatója; *Györgyi Gézáné Zámor Magda*, író; *Jónás Károly*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Moldován István*, az OSZK osztályvezetője; *Nagy Zoltán*, a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja a

**Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram**

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint

HU–ISSN 1216-6804

A Külügyminisztérium EU könyvtári tájékoztatási programja

Magyarország EU-csatlakozási folyamatának első jelentős lépése a csatlakozási kérelem benyújtása volt. Hosszan tartó tárgyalásokat követően 1998. március 31-én ténylegesen megkezdődhetek a csatlakozási tárgyalások az EU és Magyarország között. Az egyeztetések legfontosabb feladata az uniós joganyag (acquis) áttekintése azzal a céllal, hogy az ország milyen ütemben és milyen feltételekkel képes annak átvételére és nemzeti jogrendbe való illesztésére. Ennek eredményeként a tárgyalások idén befejeződtek, és Magyarország várhatóan 2004-től az Európai Unió teljes jogú tagjává válik. A köztes időszakban kerül sor a népszavazásra, valamint a csatlakozási dokumentum aláírására. Éppen ezért egyre fontosabb feladat a közvélemény tagságra való felkészítése és tájékoztatása annak várható következményeiről, hatásairól. Joggal vethető fel a kérdés azonban: vajon egy magyar polgár mennyit tud az Európai Unióról? A magyar lakosság körében egyre fokozódik az igény az uniós tagság előnyeinek és követelményeinek ismeretére. Az Európai Unió tagországainak stratégiai tapasztalatait figyelembe véve az egyes országok közvéleményének felkészítésében már eddig is szerepet játszottak a közkönyvtárak. Magyarországon az utóbbi években nőttön-nő a könyvtárhasználók száma. A már kiépült, jól működő, az egész ország területét lefedő hálózat könyvtáraiban elszórva megtalálhatóak voltak ugyan az EU-val foglalkozó dokumentumok, de csak decentralizáltan. Az információáramlás sem volt megfelelő. Mindemellett uniós elvárás, hogy az érdeklődőt érje el az információ és ne fordítva történjen. Mindezt figyelembe véve 2001 elején a Külügyminisztérium a kormányzat uniós közvélemény felkészítési stratégiájának keretében közkönyvtári programot indított. A program szakmai jellege miatt a minisztérium felvette a kapcsolatot az Országgyűlési Könyvtárral, az első magyarországi európai uniós letéti könyvtárat működtető intézménnyel. Együttműködési megállapodásukat 2001. augusztus 1-jén írták alá.

A Külügyminisztérium ezután pályázatot hirdetett a közkönyvtárak részére. A program célja a közkönyvtári hálózat uniós célú fejlesztése volt. Az e tárgyú állomány gyarapításához 130 000 forintos anyagi támogatást nyújtott minden egyes nyertes pályázó könyvtár részére. Az intézmények ingyenesen hozzájuthatnak a Külügyminisztérium és az Európai Bizottság Magyarországi Delegációja által támogatott kiadványokhoz. Emellett a könyvtáros kollégák szakmai továbbképzéseken és konferenciákon bővíthették tudásukat az Európai Unióról. A pályázaton azon települések városi és községi könyvtárai vehettek részt, ahol nem működik Európai Információs Pont, mivel a cél az ország minden régiójának megfelelő információkkal való ellátottsága. A pályázatra 101 pályázati dokumentáció érkezett. A támogatást 30 pályázó nyerte el. További 19 rendkívül színvonalas pályázó könyvcsomagot kapott.

Dr. Szájer József, az Európa Integrációs Ügyek Bizottságának akkori elnöke és dr. Csejtei István, a Külügyminisztérium Európai Politikai Kapcsolatok Főosztályának vezetője nyitotta meg 2001. november 6-án a közkönyvtári programot az Országgyűlési Könyvtárban. Ezen az alkalmon a nyertes pályázó könyvtárak vezetői, a megyei könyvtárak igazgatói és az Európai Információs Pontok képviselői vettek részt.

A közkönyvtári program részeként 2002-ben a Külügyminisztérium három alkalommal két-két napos szemináriumot rendezett a nyertes könyvtárak EU-információval foglalkozó munkatársai számára. A szemináriumok elsődleges célja a képzésben résztvevők felkészítése azokra a kérdésekre, amelyekre várhatóan számítani lehet a csatlakozási folyamat előrehaladásával és a népszavazás egyre közelebb kerülő időpontja miatt. Ezért a szervezők olyan szakembereket hívtak meg előadónak, akik mindennapi munkájukban e kérdéskörrel foglalkoznak, ezzel lehetővé téve az elméleti ismeretek átadásán túl a gyakorlati tapasztalatok megosztását is.

A szemináriumok egyértelműen megmutatták az uniós információszolgáltatással kapcsolatos magyar és idegen nyelvű adatbázisok és információs források megismerésének igényét, az azokban való tájékozódás, keresés gyakorlatának szükségét.

A program második lépéseként 2002 májusában új pályázatot írtak ki, melynek a célja a hálózat bővítése volt. Újabb 35 könyvtár csatlakozhatott a programhoz. Ők egyszeri 200 000 forint anyagi támogatást kaptak, és természetesen a képzési programban a továbbiakban részt vettek. Így 65-re nőtt a támogatott intézmények köre.

Az Integráció, információ, könyvtár címmel 2002 decemberében az Országgyűlési Könyvtár adott helyet annak a konferenciának, ahol a kormányzat és a könyvtáros szakma szemtől-szembe találkozhatott egymással. A konferencia résztvevői összefoglaló jelleggel kaptak tájékoztatást az EU-bővítéssel kapcsolatos kommunikációs feladatokról és ennek hazai résztvevőiről. Balázs Péter államtitkár nyitó beszédében hangsúlyozta, hogy Magyarország már a kilencvenes évek elejétől tudatosan készül az uniós tagságra, aminek hatására és érdekében a szükséges nagyobb horderejű változások már lezajlottak. A Külügyminisztérium továbbra is nagyon fontosnak tartja a közvélemény felkészítési programot. E programnak az egyik új állomása egy telefonos uniós információs központ, mely hamarosan mindenki számára elérhetővé válik. Thomas Glaser, az Európai Bizottság Magyarországi Delegációjának kommunikációs és információs osztályvezetője összefoglalta a Bizottság elképzeléseit és célkitűzéseit a közvélemény tájékoztatásával kapcsolatban. Az Európai Bizottság 2000 májusában meghirdetett Bővítési Kommunikációs Stratégiájáról, annak szerepéről, jelentőségéről beszélt. Ezzel kapcsolatban felhívta a figyelmet arra, hogy a közvélemény felkészítése nem csak a tagságra váró államok feladata, hiszen a tagállamok állampolgárait is „megilleti” a bővítéssel kapcsolatos információhoz, tájékoztatáshoz való jog. Glaser úr külön kiemelte a civil kapcsolatok szerepét és lehetőségeit a kommunikációs folyamatban, és örömmel üdvözölte az EU Kommunikációs Közalapítvány néhány napja megtartott első közgyűlését. Skaliczki Judit, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Osztályának vezetője a könyvtárak információáramlásban betöltött egyre növekvő szerepéről beszélt. A könyvtárak feladata az infor-

mációhoz való hozzáférés biztosítása, az esélyegyenlőség megteremtése, valamint a kulturális örökség védelme. A könyvtár információáramlásban betöltött szerepének egyik szelete az uniós információszolgáltatás. Éppen ezért a szakma Magyarországon is megfogalmazta az ezzel kapcsolatos stratégiai céljait egy ún. küldetésnyilatkozat formájában, figyelembe véve a Maastrichti Szerződés 151. cikkelyét. A 2007-ig megoldandó feladatok között szerepel többek között: a minőségi szolgáltatás és az ezzel kapcsolatos megfelelő környezet megteremtése, a könyvtárosok nagyobb mértékű társadalmi elfogadtatása, a hozzáférés-biztonság és a tartalomszolgáltatás növekvő igényének való megfelelés, a szöveges adatbázisok országos licencének megoldása, a határon túliakkal való együttműködés, a nem nyilvános könyvtárak (pl. kutatói, intézeti könyvtárak) fejlesztése, a regionális és koordinációs feladatok, a mozgókönyvtári rendszer kialakítása, a könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele. A témában kapcsolódva Erényi István (Informatikai és Hírközlési Minisztérium) előadásában kiemelte az Európai Bizottság információs társadalommal kapcsolatos kezdeményezését, amivel először a 2000-ban, Lisszabonban megrendezett rendkívüli EU-csúcs foglalkozott. A program, amely tíz kiemelt területre összpontosít, eEurope néven vált ismertté. Az Európai Bizottság Magyarországi Delegációjának részéről Koreny Ágnes a Delegáció kommunikációs stratégiája belső és külső céljainak, feladatainak ismertetése mellett a könyvtárosok képzésével, továbbképzésével kapcsolatos feladatok hangsúlyosságáról beszélt. A Delegáció ebben a tevékenységben a jövőben komoly szerepet is vállal, hiszen az Enlargement DG-től (Bővítési Főigazgatóság) kapott 28 000 euró 20 könyvtáros brüsszeli tanulmányútjának költségeit fogja fedezni. A konferencián több könyvtárnak volt lehetősége a bemutatkozásra. A különböző típusú könyvtárakban dolgozó kollégák előadásai, az egyedi példák megismerése lehetővé tette, hogy könnyebben tájékozódjunk az EU-információval foglalkozó intézmények között, áttekinthetőbbé váljanak a célok, az ezzel kapcsolatos lehetőségek, feladatok és célok.

A sikeres program tehát folytatódik! 2003-ban Budapesten kettő, régióként hat továbbképzés lesz. A Külügyminisztérium a hálózat bővítését is tervezi. A programban résztvevő könyvtárak nagyban hozzájárulnak a magyar lakosság európai uniós állampolgárságra való felkészítésében.

* * *

BESZÉLGETÉS TORMÁSSY ZSUZSÁVAL a Külügyminisztérium munkatársával, a közvélemény-felkészítő program közkönyvtári programjának vezetőjével, aki jelentős szerepet vállalt ennek a pályázatnak a kidolgozásában és sikeres működésében

– *Mi volt a Külügyminisztérium célja, elképzelése a pályázattal, miért éppen a könyvtárakat, a könyvtáros társadalmat célozta meg?*

– Részben a kommunikációs stratégia több évi eredményeként, részben a fokozódó érdeklődés okán is különböző könyvtáraktól többirányú kezdeményezés érkezett a Külügyminisztériumba az integrációra vonatkozó publikációk, kiadványgyűjtemények beszerzésére, kialakítására, jelezve, hogy a könyvtárak felis-

mérték az uniós ismeretanyag terjesztésének jelentőségét, s egyben azt is, hogy a könyvtárak hathatós segítséget tudnak és akarnak nyújtani.

A cél – szorosan kapcsolódva a közvélemény-felkészítés folyamatához – az ún. rurális társadalom közvetlen elérése, a speciális célcsoportokhoz való direkt kapcsolat kialakítása volt. Vagyis hogy az ország minden régiója megfelelő módon legyen ellátva olyan dokumentumokkal (publikációkkal, könyvekkel és CD-ROM-okkal), amelyek általános és szakirányú ismereteket tartalmaznak az Európai Unióról, valamint Magyarország integrációjának lehetséges és várható körülményeiről, s ezek az ismeretek mindenki számára könnyen hozzáférhetőek legyenek.

A már integrálódott tagországok stratégiai tapasztalatait ismerve, valamint azt a tényt figyelembe véve, hogy az országos közkönyvtári hálózat hagyományosan kiépült, jól működik, az egész ország területét lefedi, adott a hozzá tartozó szellemi, szakmai és infrastrukturális kapacitás, dolgoztuk ki a közvélemény felkészítésében jelentős szerepet vállaló közkönyvtárak részére a Külügyminisztérium könyvtári projektjét.

A közkönyvtárak segítségére számítva figyelembe vettük azt is, hogy a könyvtárak helyzete, szerepe az információs társadalomban jelentősen megváltozott. Miután a könyvtárosok személyes élő kapcsolatban állnak településük, régiójuk lakosságával, kiemelkedő szerepük van az információáramlásban. Ők azok, akik tevékenyen részt vesznek pl. a helyi médiák, helyi újságok szerkesztésében, rendezvények, kiállítások lebonyolításában, ami szintén egy kézzelfogható, világos és egyértelmű módja az uniós információ célközönséghez való direkt és ezáltal sikeresebb eljuttatásához.

A másik célja a pályázatnak az volt, hogy megtaláljuk és bevonjuk a hazai könyvtáros szakmát az uniós információk terjesztésének folyamatába. Többek között ezért is került megrendezésre 2002 novemberében az Országgyűlési Könyvtárban „Integráció–információ–könyvtár” címmel az a konferencia, amely a szakma integrációs tevékenységének összefogását, összehangolását szolgálta, egyúttal biztosítva a tapasztalatszerzés és megosztás lehetőségét.

– A pályázatot 2001-ben hirdette meg első alkalommal a Külügyminisztérium. Milyen eredménnyel zárult ez, voltak-e visszajelzések?

– A beérkezett pályázatok mennyisége és minősége igazolta a reményünket, hogy a könyvtárak intenzív bevonása a közvélemény uniós tájékoztatásában sikeres megoldás, jól működő információs csatorna lehet. A hosszú előkészítési folyamat tehát meghozta az eredményt, az első visszajelzések egyértelműen pozitívak voltak. Ezt egyébként a számok is mutatják, hiszen annak ellenére, hogy a pályázati kiírás csak egyetlen egy helyen, a Kataliszen jelent meg – tehát az információ eléggé korlátozott módon volt hozzáférhető –, meglepően sok pályázat érkezett. Ez pontos számokkal alátámasztva: a 30 meghirdetett helyre 101 munkaanyag érkezett.

A pályázatok olvasása nagy örömet jelentett számunkra, mert világosan kiderült, hogy értjük egymás elképzeléseit, szándékát, a pályázó könyvtárak egyértelműen látják feladatukat és szerepüket az uniós információk közvetítésének folyamatában. Örültem annak, hogy mindnyájan úgy érezzük, a könyvtárak szerepe az információs társadalomban jelentősen megváltozott, már nem a felhasználó feladata megkeresni a számára fontos információt, hanem az információnak kell megtalálnia a felhasználót. Ebben a folyamatban pedig a könyvtárak közvetítő szerepe vitathatatlan.

– *A csatlakozási folyamattal kapcsolatosan sokszor említik a tényt, hogy például gazdasági vagy infrastrukturális szempontból a keleti országrész megyéi kevésbé vannak jó helyzetben, mint a nyugati megyék. Vajon így van-e ez az információellátottság szempontjából is? Volt-e olyan tapasztalat, hogy a keleti megyék jobban érdeklődtek a pályázat iránt?*

– Igen, azt hiszem a keleti megyékben lévő könyvtáraktól ez a nagyobb érdeklődés valóban jól látható volt első alkalommal (2001-ben!). Ennek oka valószínűleg az, hogy a nyugati megyék – közelebb lévén egy uniós tagállamhoz – közelebb vannak az információkhoz is. Sőt talán az még fontosabb, hogy számukra az általános információkon túl a gyakorlati tapasztalatok megszerzése is lényegesen könnyebb. A tavaly kiírt pályázatra beérkezett anyagok viszont már kevésbé mutatták az azt megelőző év gyakorlatát; úgy tűnik, 2002-re földrajzi vonatkozásban kiegyenlítődött az érdeklődők köre.

– *2002-ben a pályázatok elbírálása során számomra úgy tűnt, hogy soha sem fogunk végezni ekkora mennyiségű munkaanyaggal.*

– Igen, a második pályázati év még sikeresebbnek mondható, hiszen a pályázók száma tovább emelkedett: 167 – jobbnál jobb – pályaműről kellett döntenünk. Igaz, a pályázati kiírás is jóval több helyen jelent meg, a Katalist mellett a Könyvtári Levelező/lapban, a Pályázati Figyelőben valamint a KÜM és az OGYK honlapján is.

– *Említette a pályázatok elbírálását. Milyen tapasztalatai voltak a munkaanyagok tartalmát illetően? Milyen prioritásokat vettek figyelembe az értékelés során?*

– A választás 2002-ben ugyanolyan nehéz volt, mint az azt megelőző évben, sőt! A munkaanyagok mindegyike olyan magas színvonalú tájékozottságot és elhivatottságot mutatott, hogy a döntés valóban nem volt könnyű, ezért úgy döntöttünk, hogy 30 helyett 35 könyvtár kaphat támogatást uniós különgyűjtemény kialakítására, ill. bővítésére. Az elbírálás során elsősorban azt vettük figyelembe, hogy a klasszikus könyvtárhasználat mellett mely könyvtárak vállaltak információterjesztő tevékenységet (előadások, vetélkedők szervezése, uniós híryanag közlése a helyi médiákban). További szempont volt, hogy a területi arányosság és a pályázatok nagy száma miatt bizony a formai követelményeket is szigorúbban kellett figyelembe vennünk. A tapasztalat egyébként az volt, hogy a jelentkező könyvtárak szinte mindegyike valamilyen formában már rendelkezett uniós gyűjteménnyel, vagy legalábbis világosan kiderült, hogy számolnak az ilyen jellegű igények várható növekedésével. 2001-ben a győztes könyvtárak 130 eFt értékű könyvet kaptak, 2002-ben ez az összeg 150 (az előző évi nyertesek), ill. 200 eFt-ra emelkedett. 2001-ben módunk volt arra is, hogy további 30 színvonalas pályázatot küldő, de létszám fölötti könyvtár részére a Külügyminisztérium és az EU-delegáció kiadványaiból válogatott könyvesomagot küldjünk.

– *Úgy tudom, hogy 2003-ban még nem jelent meg újabb pályázati kiírás, az április 12-ei népszavazás viszont már nagyon közel van. Tervezik-e idén is a pályázat megismétlését?*

– Nagyon remélem, hogy igen, de a kiírás pontos időpontját még nem tudom megmondani.

A pályázatot kiegészíti egy ugyanolyan gyakorlati jellegű képzés is, amelynek keretében a tavalyi évben négy alkalommal 2-2 napos szakmai tanfolyamon vettek részt a nyertes könyvtárak dolgozói.

A képzéseknek a célja az volt, hogy az általános uniós ismereteken túl tájékoztatást adjunk további aktuális és szakirányú kérdésekről is. A tájékoztatás színvonalának emelése érdekében kommunikációs tréninget szerveztünk. A legutóbbi, novemberi képzés során az internetes adatbázisok gyakorlati elérhetőségét is beépítettük a tematikába. Azonban a továbbképzésnek ezt a részét a továbbiakban egy kicsit át kell gondolnunk, ugyanis azzal a problémával kellett szembesülnünk, hogy a könyvtárosok internetes keresésben való felkészültsége különböző szinten van, ezért meg kell találnunk azt a közös alapot, amely mindenki számára elérhetővé, így hasznosíthatóvá válhat.

– Fontosnak tartja-e a KÜM, hogy valamilyen formában ellenőrizze a nyertes könyvtárak uniós információáramlásban betöltött szerepét és a vállalt feladatok megvalósulását?

– Igen, de ezzel együtt örömmel vettük észre, hogy maguk a könyvtárak azok, akik folyamatosan visszajeleznek a munkájukkal kapcsolatos sikerekről. Így számtalan összefoglaló, fotó vagy a helyi sajtóban megjelent cikk másolata kerül el hozzánk a könyvtárak által rendezett uniós rendezvényekről, kiállításokról tájékoztatva. És természetesen nagyon sok meghívást is kapunk, ahol sok esetben előadóként is számítanak ránk. A KÜM honlapján rövidesen tájékoztató jelenik meg a könyvtári program tevékenységéről és programjairól, valamint lehetőség nyílik arra is, hogy az ún. „EU VONAL” honlapon is megjelenjenek a különböző vidéki rendezvények.

– Novemberben, az Országgyűlési Könyvtárban megrendezett konferencián elhangzott, hogy a KÜM elkészítette a pályázat arcuattervét is.

– Igen, elkészült az ex libris, amely egyébként nagy hasonlóságot mutat a kormányzati kommunikációs stratégiából évek óta ismert logóhoz. Ez minden, a könyvtári program keretében beszerzett könyvben megjelenik ezentúl. Két plakát tájékoztat továbbá ennek a könyvtári projektnek létéről, egyben felhívja a figyelmet a könyvtárakban szerezhető információk lehetőségére.

– Köszönöm szépen az interjút, és sok sikert kívánok a további munkához! (Cs. B.)

* * *

BESZÉLGETÉS DR. SKALICZKI JUDITTAL, a NKÖM Közgyűjteményi Főosztálya Könyvtári Osztályának vezetőjével a Külügyminisztérium közkönyvtári programjáról és a könyvtárügy helyzetéről az EU-csatlakozás tükrében

– A Külügyminisztérium közkönyvtári programja 2001 második felében indult. Mi a véleménye erről a kezdeményezéséről?

– Ez valóban remek program. A Külügyminisztérium a könyvtárakat általa valóban arra használja, amire valók. Arra, hogy információkat adjanak – ebben az eszt-

ben az Európai Unióról. Úgy gondolom, hogy minden közkönyvtár már most képes információszolgáltatásokat nyújtani az állampolgároknak az EU-ról. Ennek a munkának a fejlesztésében segíti őket a program. Ez nagyon fontos, hiszen az EU-csatlakozás nem a nemzetek csatlakozása, hanem az állampolgároké.

– *A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma hogyan támogatja a könyvtárakat ebben a csatlakozási folyamatban?*

– A 2003–2007-es új stratégiai fejlesztési tervben kiemelt szerepe van a könyvtárak EU-csatlakozás következtében történő fejlesztésének. Egyfelől fontos, hogy a könyvtárakban ténylegesen minden információ hozzáférhető legyen, amely fontos lehet az állampolgároknak. Ez megfelelő adatbázisokat, dokumentumokat, számítástechnikai felszereltséget jelent. Másfelől EU-konform szolgáltatás kialakítását jelenti, melyet a minőségfejlesztésen és minőségbiztosításon keresztül akarunk elérni. Ennek érdekében tanfolyamokat szervezünk, ahol azokat a módszereket sajátíthatják el a könyvtáros kollégák, melyekkel a felhasználó igényeit a legmesszebbmenőkig ki lehet elégíteni. Így intézményeink olyan szolgáltatásokkal rendelkeznek majd, melyek kompatibilisek a tagországok könyvtáraiéval. Ennek a témának egy külön projektje a „Könyvtári minőségfejlesztés 21”. Ez direkt arra szól, hogy a módszertani és technikai dolgokat megtanulják a könyvtárosok. Minden fejlesztés célja – legyen az telematikai fejlesztés vagy a dokumentumállomány fejlesztése –, hogy a könyvtárak minél fejlettebbek legyenek, és elmondhassuk, hogy méltó egy EU tagország könyvtárához. Ehhez a fejlesztési programhoz kapcsolódnak az NKÖM pályázatai.

– *Honnan értesülnek a könyvtárak a pályázati lehetőségekről?*

– A sajtóból és a minisztérium honlapjáról. Az 1997. évi CXL. törvény 3. fejezete – mely a nyilvános könyvtári ellátásról szól – lehetőséget nyújt arra, hogy különböző könyvtári feladatokhoz központi támogatást biztosítsunk. Ezt a központi támogatást kapják meg a pályázatok nyertesei.

– *Milyen témákban lehet pályázni?*

– A telematikai információs infrastruktúra, illetve a számítástechnikai háttér fejlesztésére kiírt pályázatoknak köszönhetően tényleg egészen más szinten vannak a könyvtárak, mint néhány éve voltak. Érdekeltségnövelő pályázatunk egyfajta kiegészítő támogatás azoknak a könyvtáraknak, melyeket a fenntartó támogat egy bizonyos célra, bizonyos összeggel. Korszerű könyvtárak címmel – mely pályázatnak jövőre más lesz a neve – olyan átalakításokra szánunk támogatást, melyek által mozgásszerűltek számára is használható lehet egy könyvtár. Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer meghívásos pályázat. 54 könyvtár a tagja. Nekik különböző fejlesztési célokra adunk pénzt.

– *Mennyire érvényesül az esélyegyenlőség ezekben a pályázati lehetőségekben?*

– 3400 könyvtár van Magyarországon. 3400 könyvtárnak nem lehet pályázatot kiírni, mert annyira elaprózódna az összeg, hogy az nem lenne hasznos egyik intézménynek sem. Eddig a nagykönyvtáraknak volt prioritása, 2003-ban viszont a közösségi könyvtárakat szeretnék fejleszteni, ezeknek lesz elsőbbsége. Ennek tükrében azt gondolom, hogy az esélyegyenlőség és a demokrácia – a közhelyes megfogal-

mazáson kívül – ténylegesen megvalósul. Az elképzelés végeredményben az, hogy az úgynevezett fehér foltok megszűnjenek, és megszerentsük a lehetőségét annak, hogy ne legyen egy vidéki ember könyvtárhasználati lehetősége korlátozottabb, mint egy nagyvárosié. Ez nyilván sokéves, de elérhető program.

– *Hogyan látja az egyén, azaz a könyvtáros presztízsének alakulását a csatlakozási folyamat során?*

– Egyrészt sokat jelentett a 2002 szeptemberi fizetésemelés. Visszajelzéseink vannak arról, hogy míg pár éve a multinacionális cégek elszívták a munkacrót, most visszaáramlás kezdődött meg. De ez nyilvánvalóan csak az érem egyik oldala. A közgyűjteményekben dolgozóknak kell egyfajta olyan társadalmi presztízs, mely a munkájuk megbecsüléséből fakad. Ez politikai döntések eredménye is lesz. Véleményem szerint az EU-csatlakozás pozitívan befolyásolja majd ezt a folyamatot. Kulturális programjai közül ugyanis kiemelt szerepe van a kulturális örökség védelmének, hozzáférhetővé tételének, bárki számára való biztosításának. A digitalizálás jelentősége fokozatosan növekszik, mivel így válhat bárki számára bárholnan hozzáférhetővé az információ. Ha mindez kiemelt program lesz az EU-ban, akkor óhatatlanul megnő azoknak a társadalmi presztízsze, akik ezzel a dologgal foglalkoznak.

– *Tehát a jövőkép pozitív és optimizmusra lehet okunk.*

– Optimizmusra ebben az esetben a tények adnak okot. Elkészült a 2003–2007-es könyvtári stratégiai fejlesztési terv. Új célok kerültek bele az EU-csatlakozással kapcsolatban, de a jövőkép és a küldetésnyilatkozat nem változott meg, hiszen 1997-ben egy 10 éves programunk kezdődött meg. Ennek a jövőképnek a fókuszában az áll, hogy a könyvtár a tudásalapú társadalom alapintézménye. A tudásalapú társadalom – melynek a megvalósítása a szándék – csak akkor fog létrejönni, ha a könyvtárnak mint a tudás megszerzése helyének nagy szerepe lesz. A tudásalapú társadalom több, mint az információs társadalom, hiszen ez a strukturált tudást jelenti, és ebben a társadalomban a tudásból innovatív eszközök készülnek. Így kell a politikának és a gazdaságnak is a könyvtárral foglalkozni. Ehhez a jövőképhez van egy küldetésnyilatkozat: az információ bárki számára bármikor bárholnan hozzáférhetővé kell tenni, bármi fajta korlátozás nélkül. Ez nagyon tág, de pontos meghatározás. Azt jelenti, hogy senkit nem lehet kizárni az információhoz jutás jogából akkor sem, ha például földrajzilag hátrányos helyzetű településen él vagy fogyatékos. Ezen a módon kell biztosítani – az általad előbb is említett – demokráciát és esélyegyenlőséget. (P. A.)

Csákó Beáta–Pegán Anita

Beszámoló a MOKKA-projekt 2002. évi fejleményeiről*

A MOKKA-projekt 2002 január elsejével került az OSZK-ba. Ekkor még csak a MOKKA tesztadatbázisa működött,

- amely nem tartalmazta az összes tagkönyvtár rekordjait, s az egyes könyvtárak esetében is csak esetleges, nem ellenőrzött állományt tartalmazott;
- a szintaktikai ellenőrzés csak elvi alapvetéseket tartalmazó dokumentumként volt kidolgozva, a tényleges megvalósításra vonatkozóan kevés konkrétum volt (értsd: a tagkönyvtárak adatbázisainak sajátosságait, a tényleges munkamenetet nem vette figyelembe);
- a duplumellenőrzés ugyancsak elvi alapvetéseket tartalmazó dokumentumként volt kidolgozva, a tényleges megvalósításra vonatkozóan nem történt meg az egyes tagkönyvtárak által exportált rekordok sajátosságainak feltérképezése;
- a HUNMARC/USMARC és a USMARC/HUNMARC konverzió csak az ideális MARC-formátumokra volt kidolgozva, a tagkönyvtárak által használt formátumokat szinte teljesen figyelmen kívül hagyta a dokumentáció;
- a tagkönyvtárak feladatai és a közös katalogizálási funkciókkal kapcsolatos teendők nem voltak egyeztetve, részletes felmérés nem történt ezzel kapcsolatban;
- legfőképpen pedig: a projekt indítása óta eltelt idő alatt megváltoztak a tagkönyvtár számítástechnikai és informatikai körülményei, de ezeket a projekt vezetése figyelmen kívül hagyta (pl. külön át kellett volna gondolni a közös katalógus kialakításának a lehetőségeit a magyar viszonyok között, s csak eztán kidolgozni a közös katalogizálási, illetve az ODR-funkciók megvalósíthatósági tervét).

Mindezeket korrigálendő 2002-ben a következő feladatokat végeztük el:

A) Általánosságban

- A tagkönyvtárak igazgatóival, informatikusaival és katalogizálóival egyeztetünk az eddig történeteket, a várható tennivalókat.
- Minden nagyobb munkafázis után újra építettük a központi adatbázist, és a „log” fájlok alapján megbeszéljük a további teendőket, a tanulságokat pedig eljuttattuk a tagkönyvtárakhoz is.

---

* A beszámoló a MOKKA Egyesület 2003. január 22-én tartott közgyűlésén hangzott el.

- Elősegítettük az OSZK és a NIIF közötti szerződés létrejöttét, amelynek alapján a NIIF vállalta a MOKKA adatbázisainak működtetését a NIIF egyik szerverén, illetve az üzemeltetési költségek fedezését.
- Elkészítettük a MOKKA Egyesület, az üzemeltető OSZK és a T-Systems Dataware Kft. közötti háromoldalú megállapodást, amely a további üzemeltetés és fejlesztés kereteit biztosította.
- Elkészítettük a MOKKA Egyesület és az üzemeltetést, fejlesztést végző OSZK közötti kétoldalú szerződést, amelynek alapján a tényleges munka folyik.
- Elkészítettük a MOKKA központi adatbázis még szükséges átalakításának a fejlesztési tervét.

B) A MOKKA központi adatbázisát szabályozó algoritmusokat tartalmazó dokumentumok kidolgozása

- Elkészítettük a MOKKA **besorolási** rekordjainak létrehozásához szükséges dokumentumokat. Ezek a dokumentumok tartalmazzák:
  - a besorolási rekordok működési modelljét,
  - a besorolási MOKKA-rekordok létrehozásának, illetve a tagkönyvtárak besorolási rekordjai feltöltésének követelményeit,
  - a besorolási rekordok szintaktikai ellenőrzését és duplumellenőrzését,
  - a besorolási rekordokból képzendő indexek meghatározását,
  - a besorolási rekordok karbantartásának modelljét.
- Szabályoztuk a rekordok, illetve az állományadatok törlésének módját a MOKKÁ-ban.
- Javítottuk a szintaktikai ellenőrzést leíró dokumentumokat a tagkönyvtárak katalógizálási szabályzatainak és szokásainak elemzése tükrében, és ennek alapján véglegesen szabályoztuk a központi adatbázis feltöltésekor alkalmazott algoritmust.
- Javítottuk a duplumellenőrzést leíró dokumentumokat a tagkönyvtárak katalógizálási szabályzatainak és szokásainak, illetve exportálási lehetőségeiknek az elemzése tükrében (különös tekintettel a többkötetes dokumentumokra, amelyeket a tagkönyvtárakban hatféle módon dolgoznak fel), és ennek alapján véglegesen szabályoztuk a központi adatbázis létrehozásakor és folyamatos feltöltésekor alkalmazott algoritmust.
- Tagkönyvtáranként és rendszerenként egyeztettük a rekordok fel- és feltöltésének lehetőségeit és módját.
- Tagkönyvtáranként és rendszerenként specifikáltuk a rekordok feltöltése során alkalmazott eljárásokat.

C) A MOKKA induló adatbázisának tesztelése

Mindezek a változtatások szükségessé tették a központi adatbázis többszöri inicializálását: a tényleges problémák csak e tesztadatbázisok felépítése során derül-

hettek ki. Az első tesztadatbázis, amely már tartalmazta a szintaktikai ellenőrzés és a MARC-konverzió javított algoritmusait, áprilisra készült el. A második tesztadatbázis, amely tartalmazta az előző tesztadatbázis elemzése után javított algoritmusokat, illetve a tagkönyvtárak által exportált rekordok sajátosságait figyelembe vevő specifikációkat (karakterkonverzió, MARC-konverzió, szintaktikai és MARC ellenőrzés), augusztus elejére készült el. Ezt a verziót mutattuk be az MKE Vándorgyűlésén, és egyben ezt tettük kísérleti jelleggel elérhetővé. Az év során még kétszer kellett újraépíteni a központi adatbázist, mert újabb hiányosságokra derült fény. Ezek oka elsősorban az egyes könyvtárak rekordjainak nem megfelelő formátumú exportálása, a többkötetes rekordok duplumellenőrzésének hiányos, illetve téves meghatározása volt.

A tesztadatbázisok elemzése az alábbi szempontok alapján történt (ezt egyrészt a MOKKA munkatársai, másrészt az egyes könyvtárak szakemberei végezték):

- a betöltési rangsor figyelembe vétele,
- a betöltendő, be nem töltendő rekordok, illetve adatok, továbbá a MOKKA-rekordokhoz hozzáírandó adatok körének meghatározása,
- a szintaktikai és a duplumellenőrzés,
- a tagkönyvtárak rekordjainak azonosítására, a lelőhelyadatok bejegyzése,
- a többkötetes dokumentumok és
- a sorozatok kezelése,
- az adat-, illetve a rekordvesztesség mennyisége.

A **konverzió** két fő területét is vizsgáltuk: a karakterkonverziót és a formátumkonverziót. A formátumkonverzió MOKKA-követelményeit összehangoltuk a Corvina-rendszert alkalmazó könyvtárak formátumkonverziós követelményeivel. A konverziók vizsgálata a letöltés folyamatára is kiterjedt.

A **keresés** tesztelése a kulcsszavas és a böngésző keresés működésére, az elsődleges és korlátozó indexek tartalmának vizsgálatára terjedt ki.

Vizsgáltuk a találatok **megjelenítésének** formátumait.

Ellenőriztük a WebOPAC-**felület** képernyőinek tartalmát és működését. A sűgők szövegét egyes esetekben módosítottuk, illetve kiegészítettük, újabb sűgőket is készítettünk.

A beszámolási időszakban folyamatosan teszteltük a MOKKA tesztadatbázisainak bibliográfiai rekordjait. A tesztelés eredményeit minden alkalommal írásba foglaltuk, ezeket átadtuk a szállítónak, és rendszeres konzultációkat folytattunk vele. A szükséges javításokat elvégeztük a MOKKA szabályozási dokumentumain és algoritmusain. A szállító által végzett programmódosítások után a tesztadatbázisokat ismételten ellenőriztük. Az adatbázis működésének tesztelését tesztrekordok kidolgozásával is megkönnyítettük.

D) Javaslatok az adatbázis továbbfejlesztésére, további funkciók teljesítésére

A MOKKA tesztadatbázisainak elemzése során néhány fontos hiányosságot tártunk fel. Erről egy rövid tanulmányt készítettünk, amelynek alapján árajánlatot kértünk a szállítótól. Az árajánlat a következő főbb kérdésekre terjedt ki:

- az adatbázis minőségének javítása, a MOKKA-rekordok adattartalmának teljesebbé tétele érdekében egy olyan megoldás kidolgozása, amely a MOKKA központi adatbázisában található rekordok adatainak felülírását, bizonyos feltevételek mellett, lehetővé teszi;
- ODR-funkciók teljesítéséhez önálló állományrekordok létrehozása szabályainak kidolgozása (hosszú távú megoldás);
- alaposabb elemzéseket is lehetővé tevő statisztikai modul kidolgozása;
- állományadatok csoportos törlése.

Az árajánlatot elfogadtuk, a javítások és fejlesztések 2003 első negyedévében készülnek el. A munkát a volt MeH IKB által az OSZK-nak nyújtott célirányos támogatásból fedezzük.

Az üzemszerű működéshez szükséges lesz:

- Az egyes könyvtári rendszereknek a MOKKA központi adatbázisához való jobb illeszkedése (átjelentkezés, letöltések) érdekében a tagkönyvtárak és a rendszerük szállítójával egyeztetett új megoldások kidolgozása (a TinLib. Qtéka, HUNTEKA-rendszereket használó könyvtárak számára az ősszel megvásároltunk és installáltunk egy Mongúz szervert).
- A központi adatbázis inicializálása során készült „log” fájlok elemzése az egyes könyvtárak feldolgozást végző szakembereivel, illetve ennek alapján a MOKKA katalogizálási szabályzatának pontosítása.
- Az ODR-funkciók kidolgozása, megvalósítása a rendszert jelenleg felügyelő Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtár munkatársaival együtt: ODR-funkciók teljesítéséhez ODR-könyvtárak részletes lelőhelyadatai betölthetőségének vizsgálata, megvalósíthatósági terv elkészítése (rövid távú megoldás).
- „A külföldi könyvek központi katalógusa”-funkció kidolgozása az OSZK szakembereivel együtt.

Bakonyi Géza